

Dünyamızı qorumasaq...

Təbiət bizi bağışlamayacaq

Biz təbiətə "ana" deyirik və bu, təsadüfi deyil. Təbiət öz qoynunda bizi bəsləyib böyüdür, su, od (Günəş), yel və torpağı bəxş etməklə canlılara həyat verir. Canlıların isə ən alisi insandır.

O insan ki, təbiətə bəzən qənim kəsilir. Bu gün təbiətdə ekoloji tarazlığın pozulmasının səbəbi də budur. Elə iqlim dəyişmələri də insanın təbiətə yersiz və aşırı müdaxiləsi üzündən baş verir. Qlobal istiləşmələr nəticəsində min illərin buzlaqları əriyir, dünyanın bir tərəfini sel suları çənginə alır, o biri tərəfində meşə yanğınları tüğyan edir, planetin "ağ ciyər"i hesab edilən meşələr kül olur, quraqlıq nəticəsində su qıtlığı təhlükəli həddə çatır və s. Təbiətdə baş verən bu və ya digər hallar həyəcan təbili çalmağın vaxtının çatdığından xəbər vermirmi?!

Azərbaycanda dünyamız üçün təhlükəli olan ekoloji fəlakətlərin qarşısının alınması, bu, mümkün olmayanda isə təsirin azaldılması üçün ardıcıl tədbirlər görülür. Ölkəmizin dünyada ekoloji tarazlığın pozulması, ətraf mühitin mühafizəsi ilə bağlı noyabr ayında COP29-a evsahibliyi edəcəyi bu mənada təsadüfi deyildir. Qlobal beynəlxalq tədbirlərə evsahibliyi etməkdə böyük təcrübəsi olan Azərbaycanın bu tədbiri də layiqincə həyata keçirəcəyi heç kimdə şübhə doğurmur.

Elimizə bahar gəlir. Çöllər-düzlər, bağlar-bağatlar yavaş-yavaş yaşıl rəngə, gül-çiçəyə bürünür. Am-

ma təbiət hər fəsildə gözəldir. Ona heç nə artıq deyil, hamısının yeri var. Təbiət insan ömrünü də sanki özünə oxşadıb, dörd "fəsil"ə bölüb - uşaqlıq, gənclik, ahıllıq və qocalıq. Deməli, insanı yaradan ulu Tanrı, yaşadansa təbiətdir.

Görəsən, ürəyində də olsa, təbiətin gözəlliyini vəsf etməyən varmı?! Təbii ki, yoxdur. Lakin heç kim təbiətin yaratdığını tam əks etdirə bilmir. Elə ona görə də biz tə-

biətin yaratdıqlarına təkrarsız gözəllik kimi baxırıq. Adi qanqal çiçəyinin rəng çalarlarını çəkməyə, olduğu kimi əks etdirməyə nə rəssam fırçasının, nə də şair sözünün qüdrəti çatır. Bir müdrik baharda qurbağaların səsini təbiətin simfoniyası adlandırır. Təbiət öz sərvətlərini bizə bəxş etməklə yanaşı, ruhumuza, hiss və duyğularımıza qida verir. Onun qoynuna fəsilələr boyu hər gün gah qaranlıq çökür, gah

nur ələnir. Gecələr gələndə gündüzlər utancaq sevgililər kimi gizlənir. Təbiəti sevən adamlar mənən zəngin, həssas olur, Vətəni sonsuz məhəbbətlə sevir, dostluqda, yoldaşlıqda etibarlı, sədaqətli adamlar kimi seçilir. Xüsusən təbiətin qoynunda kəsilən çörək heç vaxt unudulmur.

Amma təbiət təkcə Yer ilə məhdudlaşmır. Günəş göy cisimlərinin tacı, bizim üçün isə həyat

mənbəyidir. Çox yox, bir neçə saniyəliyə sönərsə, həyat məhv olar. Neçə illər öncə yazdığım şeirin sətirleri yadıma düşür:

*De, nədən alışıb, nədən yanırısan?!
De, nədən bu qədər alovlanırsan?!
Yoxsa, yanmağınla bizi anırsan?!
Min sual doğulur fikrimdə mənim,
Günəş, varlığına heyranam sənin.*

*Eşqin tükənməzdir ürəyimizdə.
Sənə möhtac yaşar çay da, dəniz də.
Başına dolanır Yer kürəmiz də.
Əzəldən olmusan hər şeyə zəmin,
Günəş, varlığına heyranam sənin.*

Yer və Göy Allahın bizə əmanətidir. Biz bu əmanətin qədrini bilməli, onu nəsildən-nəslə ötürməliyik. Amma bunu edirikmi? Adi bir cümlədə sözün birinin yeri dəyişəndə görürsən ki, başqa məna alınır. Təbiətin nizamı pozulanda isə nələrin baş verdiyini çoxları görmək istəmir. Özü də təkcə yeri çirkləndirməklə kifayətlənmirik, göylərin də nizamını pozuruq. Nəticədə məlum təbii fəlakətlər baş verir, hamısı da bir-birindən dəhşətli. Götürək öz ölkəmizi. 15-20 il öncə məcrasına sığmayan, yaz aylarında sahilboyu yerləşən şəhər, kənd və qəsəbələri, bağ-bağatları, əkin sahələrini suları altında qoyan Kür çay-

yına elə bil göz dəyib. Çayda suyun səviyyəsi o qədər azalıb ki, kənd adamları, fermerlər əkin sahələrini vaxtında suvara bilmirlər.

*Bu necə görkəmdi, bu necə haldı?
Salmısan hər yana ahı, harayı.
Nisgilin qəlbimə dərin iz saldı,
Quruma, amandı, sən ey Kür çayı.*

*Gəlir göz önünə yaxın keçmişin,
Kükürəyə-kükürəyə axıb keçirdin.
Vurulan bəndləri gur sularınla
Dağıdıb, uçurub, yıxıb keçirdin.*

Lakin biz təbiətin şıltaqlığı qarşısında acizlik də göstərmirik. Əhəlinin içməli su ilə təchizatını yaxşılaşdırmaq üçün dövlət səviyyəsində tədbirlər görülür. Salyanın Xıdırlı kəndi ərazisində quraşdırılmış xüsusi qurğuların köməyi ilə Xəzər dənizindən götürülən su duzdan təmizlənərək Ələt-Astara magistral avtomobil yolunun kənarında əkilən ağacların sulanması üçün istifadə edilir. Üstəlik, lazım olan yerlərdə artezian quyuları qazılır.

Torpaq bizim varlığımızın məskənidir. İnsan dünyasını dəyişəndə onu torpağa tapşırıq. Vaxt çatanda hər birimizi torpaq öz qoynuna alır. Bununla belə, torpağa qarşı ədalətsizliklər, insafsızlıqlar etdiyimizi də boynumuza almaalıyıq. Bir tərəfdən onun uğrunda mübarizə aparıb qan

tökürüksə, digər tərəfdən başına olmanın oyunlar açırıq. Bu baxımdan hər bir ölkədə olduğu kimi, Azərbaycanda da müəyyən ekoloji problemlər var və müvafiq qurumlar onların həlli istiqamətində tədbirlər görür. Bu gün belə tədbirlər daha çox Ermənistanın viran qoyduğu Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda həyata keçirilir. Təsadüfi deyil ki, Prezident həmin əraziləri "yaşıl zona" elan etmişdir.

SSRİ-nin keçmiş rəhbəri L.İ.Brejnev çıxışlarından birində belə bir fikir söyləmişdi: "Əgər hər hansı yad planetdən Yer kürəsinə hücum olarsa, biz - Yer kürəsinin ölkələri, xalqları birləşərək onları məhv edirik". İndiyə kimi yad planetlərin heç birindən dünyamıza hücum olmayıb, bəlkə heç vaxt da olmayacaq. Ancaq hələ də elə dövrlər var ki, dünyanı yenidən bölüşdürmək, daha çox əraziyə sahib olmaq istəyirlər. Ermənistan da 35 il əvvəl belə bir xülyaya düşmüşdü. Sonu məlumdur. Amma nə olsun, dərs götürürlərmi? Bu gün bəşəriyyət üçüncü dünya müharibəsinin astanasındadır. Ən böyük ekoloji fəlakətləri isə müharibələr gətirir. Odsaçan silahlar, top mərmiləri, bombalar, raketlər... Meşələr külə dönür, torpaq yanır, göylər də od içində olur. Vallah, Yer kürəsi orbitindən çıxmırsa, qoçaqdır. Ekologiyanı insan üçün qorumaq amacında olan dünyanın başbilənləri onun silahlandırmaqdan, bəlkə bu məsələni çözsünlər?!

*Seyran CAVADOV,
"Azərbaycan"*

azerbaijan-news.az